

Bilimsel Süreli Yayınlarımız ve Türk Tıp Dizini

Orhan YILMAZ

Üretilen bilimsel bilginin, ilgililerine ulaştırılması gerekir. Yapılan bilimsel çalışmalar çalışma alanının ve tüm bilim insanlarının yararlanması amacıyla iletilir. Bunun için geçerli tüm iletişim araçları kullanılır. Ancak bilim insanları çalışmalarını bilimsel yada akademik ortamlarda bilim dünyasına aktarırlar. Böyle ortamların başında bilimsel süreli yayınlar gelmektedir. Bilimsel süreli yayınlar bilim insanlarının çalışmalarını aktardıkları, çalışma yöntemlerini tam açıklığı ile belirterek yinelenebilir veya doğruluğu denetlenebilir konumda sundukları iletişim araçlarıdır.

Bilimsel süreli yayınlar, bilimin ve iletişim araçlarının gelişimi oranında değişim göstermişlerdir. Önceleri yılda bir kez veya iki kez basılı olarak hedef okuyucusuna ulaşan süreli yayınlar, daha sonra hem yayım sıklığını arttırmış hem de bilimsel yazı şeklini geliştirmiştir. Bu konuda yaşananlar tartışmasız olumlu gelişmelerdir.

Süreli yayınlar daha sonraları yaşanan gelişmeleri de yeterli saymayıp dünya çapında ortak yayın formatları geliştirmeye çalışmışlar ve bunlar için toplantılar düzenleyerek kılavuz veya yönergeler hazırlamışlardır. Tüm bu çalışmalar ve gelişmeler, konusu açısından da dinamizmi içinde barındıran sağlık alanındaki süreli yayınlarda da gözlenmiştir.

Süreli yayınlar belirli dönemlerde kendilerini değerlendiren çalışmalarda bulunmuşlardır. Ayrıca süreli yayınları genel bir bakışla nicelik ve nitelik açısından değerlendiren çalışmalar (veri tabanı oluşturmak, dizinleme vb.) süreli yayıncılığın aldığı yolu göstermek açısından gerekli görülen bir değerlendirme biçimidir. Dünyadaki örnekleri gibi ülkemizde de sağlık alanında süreli yayınları değerlendiren çalışmalar gereken genel bakışı sağlamayı hedeflemişlerdir.

Bu nedenle dizinlenmesi amacıyla TÜBİTAK-ULAKBİM Türk Tıp Dizini Kurulu'na gönderilen sağlık alanındaki süreli yayınlara kurulca hazırlanan bir anket formu gönderilmiş

Doç. Dr. Orhan YILMAZ
TÜBİTAK - ULAKBİM Türk Tıp Dizini Kurul Başkanı - ANKARA orhan@kbb-bbc.org

ve yanıtlamaları istenmiştir. İlk amaç süreli yayımlarla kurul arasındaki iletişimi sağlamak olumlu bir biçimde sürdürmektir. Daha sonra süreli yayınların editöryel ve değerlendirme işlemleri ve süreli yayınların işleyişi açısından temel bazı bilgileri edinmek amaçlanmıştır. Son aşama ise Türk Tıp Dizininin katkısı değerlendirmek olarak belirlenmiştir.

Yöntem ve Gereç :

TÜBİTAK-ULAKBİM Türk Tıp Dizinini Kuruluna veri tabanında yer alması amacıyla gönderilen süreli yayınların editörlerine dergi işleyişi ve formatı hakkında sorular içeren bir anket formu hazırlandı. 49 soru içeren anket süreli yayının künyesinde yer alan iletişim adresine posta veya e-posta yolu ile iletildi ve üst yazı ile editör tarafından doldurulması istendi.

Sorular dergi, editöryel işlemler ve danışmanlık işlemleri hakkında sorular içermekte olup dergilerin şekilsel özelliklerini ve iletişim bilgilerini araştırmak amacıyla hazırlanmıştır.

Anket formu gönderilen 118 süreli yayından Türk Tıp Dizinini içersinde yer alan 45 dergi belirtilen özellikler açısından değerlendirilirken, dizine alınmamış veya kriterlere uymayan 22 dergiden de kontrol gurubu olarak karşılaştırma açısından aynı anket sorularını yanıtlaması istendi.

Sonuçlar dizine kabul edilen ve edilmeyen süreli yayınlar açısından değerlendirilip bu konuda Türk Tıp Dizinini'nin katkısı sorgulanıp değerlendirildi.

Bulgular:

Sonuçlar ana başlıklar şeklinde ve Dizine alınan (DA) ve Dizin dışı (DD) olarak belirlenmiştir. Ankete toplam 67 süreli yayın yanıt vermiştir. Bunların 45'i (%67) dizinlenen dergi (DA), 22 'si ise (%33) henüz dizine alınmamış (DD) dergilerdir.

- Süreli yayınların % 69' (46/67) unun kısaltılmış adı bulunmaktadır. Bazılarının ise zaten kısa adı nedeniyle gerek görmediği belirtilmektedir.

Kısaltılmış adı	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Var	33	13	46 %68.6
Yok	12	9	21 % 31.4

- Yayın yaşamı içinde dokuz süreli yayının adı değiştirilmiştir.

Dergi Adı Değişikliği	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Yok	38	20	58 %86.6
Yapılmış	7	2	9 % 13.4

- Süreli yayınların % 76' sının (51/67) sanal ortamda web sayfası bulunmaktadır. Bu süreli yayınların sadece % 44'ünde web sayfalarında tam metin olarak içerik yer alırken, sadece özetleri bulunduran web sayfalı dergiler ise % 59 oranında yer almaktadır.

Web Sayfası	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Var	33	18	51 %76
Özetler yer alıyor	31	9	40 % 59
Tam metin yer alıyor	22	7	29 % 44

- Tüm çalışmaya alınan dergiler Kültür bakanlığınca verilen ISSN (Uluslar arası Standart Süreli Yayın Numarası) numarasını bulundurmaktadırlar.
- Süreli yayınlar ilk basım yıllarına göre ise şu şekilde sıralanmaktadır.

İlk basım yılı	Dizinlenen	Dizin Dışı
1950 - 59	2	
1960 - 69	5	
1970 - 79	11	2
1980 - 89	5	5
1990 - 99	16	9
2000 --)	6	6

- Derginin yayın dili konusunda sadece 5 (% 7.4) dergi İngilizce olarak belirtirken, 35 dergi Türkçe, 27 dergi ise Türkçe-İngilizce şeklinde yayın dilini belirtmektedir.

Yayın Dili	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Türkçe	24	11	35 %52.3
Türkçe-İngilizce	17	10	27 % 40.3
İngilizce	4	1	5 % 7.4

- Derginin yayın sıklığı konusunda verilen yanıtlar tablodaki gibidir: Sadece üç dergi özel sayı veya ek çıkardığını belirtmiştir.

	Dizinlenen	Dizin dışı	Toplam
Yılda 3'ten az	1	1	
Yılda 3	12	5	17
Yılda 4	27	13	40
Yılda 5	1		1
Yılda 6	2	2	4
Yılda 8	1		1
Yılda 10	1		1
Yılda 12	1	1	2

- Dergilerimizin 57'si dergi basımında gecikme olmadığını belirtirken, beş dergi ise süre belirtmeyip sadece gecikiyor diye yanıtlamaktadır.

	Dizinlenen	Dizin dışı	Toplam
GECİKME YOK	38	19	57
2 ay gecikme	2		2
3 ay gecikme	1		1
4 ay gecikme	1		1
6 ay gecikme	1		1
GECİKİYOR	2	3	5

- Dergilerimizin % 61'i branş dergisi olduğunu belirtirken, % 39 'u genel tıp dergisi olduğunu belirtmiştir. Bu oranlar dizinlenen veya dizin dışı olanlarda farklılık göstermemektedir.

Dergi tipi	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Tek dal - branş	28	13	41 %61.2
Genel Tıp	17	9	26 % 38.8

- Dergi herhangi bir kurumun yayın organı mı ? sorusuna verilen yanıtlar ise şu şekildedir:

Kurum	DA	DD	Toplam	%
Dernek - Vakıf	19	12	31	46.3
Fakülte - Anabilim dalı	12	6	18	27
Basımevi	8	2	10	15
Devlet Hastanesi	3	1	4	6
Tabip Odası	1		1	1.4
Şirket	1		1	1.4
Kişisel	1	1	2	2.9

- Son yılda her bir dergi sayısının basım sayısı aşağıdaki tabloda görülmektedir:

	Dizinlenen	Dizin dışı	Toplam
500' den az	21	7	28
501 - 750	1	5	6
751 - 1000	6	6	12
1001 - 1500	7	2	9
1501 - 2000	5	2	7
2000' den çok	4	-	4
Elektronik	1		1

- Dergiye Editörün adı sorulduğunda gelen yanıtlarda editör sayısı şu şekilde verilmektedir:

	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Tek Editör	38	16	54 %80.5
İki Editör	2	3	5 % 7.5
Üç Editör	2	2	4 % 6.2
Dört Editör	3	1	4 % 6.2

- Derginin editörlüğünü kaç yıldır yapıyorsunuz sorusuna verilen yanıtlar ise aşağıdaki şekilde verilmektedir:

Yıl	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam	(%)
1 Yıl	2	4	6	(8.9)
2 Yıl	4	4	8	(11.8)
3 Yıl	6	3	9	(13.4)
4 Yıl	6	2	8	(11.8)
5 Yıl	4	2	6	(8.9)
6 Yıl	4	2	6	(8.9)
7 Yıl	5	2	7	(10.4)
8 Yıl	1		1	(1.5)
9 Yıl	2	1	3	(4.5)
10 Yıl	5	1	6	(8.9)
11 Yıl	2	1	3	(4.5)
13 Yıl	1		1	(1.5)
15 Yıl	1		1	(1.5)
17 Yıl	2		2	(3)

- Dergilerin 65'inde (% 95) gelen yazılar önce incelendikten sonra değerlendirmek üzere danışmana gidiyor. Sadece iki dergi bu soruya hayır yanıtını vermektedir.
- Dergiye gelen yazıların hangi danışmanlara gönderileceğine kim karar veriyor sorusuna gelen yanıtlar ise aşağıdaki gibi çeşitlilik göstermektedir:

	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam
Editör	9	3	12
Editör Yardımcısı	2	1	3
Editör + E.Yrd. + Edit.Kurulu 12	7	19	
Editör + E.Yrd. + Yayın Kurulu5	1	6	
Editör + Yayın kurulu sekreteri1	1	2	
Editör + E.Yrd + yayın koord. Kr.	1		1
Teknik Kurul	1		1
Yayın Kurulu	12	8	20
Danışma kurulu	1		1
Editör + E.Yrd + Teknik kurul 1		1	
Yazı işleri sorumlusu	1	1	

- Yayın Kurulu veya yazının hangi danışmana gideceğinin kararını veren kişilerin sayısı da aşağıdaki şekilde verilmektedir:

	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam
1 - 9 kişi	24	17	41
10 - 19 kişi	12	3	15
20 - 29 kişi	2		2
30 - 39 kişi	2		2
40 - 49 kişi	1		1
50 - 59 kişi	1		1
60 - 69 kişi	1	2	3
100 - 120 kişi	1		1
Danışma kurulu	1		1

- Yayın Kurulu üyeleri veya yardımcı editörler yazı değerlendirmesi yapıyor mu ? sorusuna verilen yanıtla ise şu şekildedir:

	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam (%)
Evet yapıyorlar	37	21	58 (%86.5)
Hayır yapmıyorlar	7	1	8 (%12)
Nadiren yapıyorlar	1		1 (%1.5)

- Yazı değerlendirmesi yapan danışman sayısı aşağıdaki tablodaki gibi verilmektedir.

	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam
1 - 9 kişi	1		1
10 - 19 kişi	1	3	4
20 - 29 kişi	1	1	2
30 - 39 kişi	4	1	5
40 - 49 kişi	3	1	4
50 - 59 kişi	5	6	11
60 - 69 kişi	4	1	5
70 - 79 kişi	6	2	8
90 - 99 kişi	1		1
100 - 150 kişi	9	3	12
150 - 200 kişi	1	2	3
200 - 299 kişi	1		1
300 - 399 kişi	3	1	4
Tüm Öğretim Üyeleri	3		3
Pek çok	1		1
Yanıtız	1	1	2

- Her yazı ortalama kaç danışmana gönderiliyor sorusu şu şekilde yanıtlanmıştır:

Danışman sayısı	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam (%)
1	3	1	4 (% 6)
2	32	21	53 (% 79)
3	8		8 (% 12)
4	1		1 (% 1.5)
6	1		1 (%1.5)

- Yazıların gönderildiği en az danışman sayısı aşağıdaki gibi verilmektedir.

Danışman sayısı	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam
En Az 1	6	7	13
En Az 2	31	15	46
En Az 3	6		6
En Az 4	1		1
En Az 6* (3+3)	1		1

- Yazıların gönderildiği en fazla danışman sayısı ise :

Danışman sayısı	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam
En Çok 1		1	1
En Çok 2	3	3	6
En Çok 3	19	13	32
En Çok 4	13	2	15
En Çok 5	5		5
En Çok 6	1		1
En Çok 9* (6+3)	1		1
Yanıtız	3	3	6

- Danışman veya değerlendiricilere süre veriliyor mu ve ne kadar ? sorusuna gelen yanıtlar da aşağıdaki şekildedir :

Danışmana verilen süre	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam
7 gün		1	1
10 gün	2	1	3
15 gün	11	7	18
20 gün	9	4	13
30 gün	17	6	23
45 gün	3		3
60 gün	2	2	4
Sınırlama yok	1		1
En kısa süre		1	1

- Gönderilen bir yazının Danışmanda, değerlendiricide kalma süresi ortalaması sorusu süreli yayın editörleri tarafından şu şekilde yanıtlanmaktadır:

Gün	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam
3		1	1
10	2	1	3
15	5	3	8
20	7	1	8
25	10	3	13
30	10	7	17
35	2		2
36	1		1
45	3	5	8
47	1		1
60	2	1	3
90	1		1
180	1		1

- Yazıların danışmada kalma en kısa süreleri aşağıdaki gibi verilmektedir:

Gün	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam
1	3	1	4
2	2	2	4
3	8	3	11
7	12	8	20
10	7	1	8
15	5	6	11
20	3	1	4
30	4		4
45	1		1

- Yazıların danışmada en uzun kalma süreleri de şu şekildedir:

En uzun süre	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam
15 gün	1	2	3
30 gün	15	6	21
35 gün	2		2
40 gün	1	2	3
45 gün	6		6
50 gün	1		1
2 ay	6	4	10
3 ay	4	4	8
4 ay	2	2	4
6 ay	4	1	5
10 ay	1		1
12 ay	1	1	2
Yanıtsız	1		1

- Belli bir sürede değerlendirme yapmayan danışman için yaptırımınız var mı ? sorusuna ise aşağıdaki tipte yanıtlar verilmektedir:

Sorun yapmıyoruz

Telefonla anımsatıyoruz

Uyarı mektubu yazıyoruz

Yazı ile danışmanlıktan çıkarıyoruz

E-posta ile uyarı

E-posta+telefon uyarısı

Bir daha göndermiyoruz.

Başka danışmana gönderiyoruz

- Herhangi bir yazıya bir danışman kabul, bir danışman red kararı verince nasıl bir yol izliyorsunuz ? sorusuna da şu şekilde yanıtlar verilmektedir :

Editör karar verir

Üçüncü danışmana gönderilir

Yayın kurulu karar verir

Editör yardımcısı karar verir

Editörler kurulu karar verir

Red verilir

- Derginizde Türkçe ve yabancı dil için “Dil Uzmanı“ değerlendirmesi yapılıyor mu ? sorusu şu şekilde yanıtlanmaktadır:

	Dizinenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Evet yapılıyor	18	8	26 (% 39)
Hayır yapılmıyor	27	14	41 (% 61)

- Derginizde istatistik uzmanına başvuruluyor mu ? sorusunun yanıtları

	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Evet	22	14	36 (% 54)
Hayır	22	7	29 (% 43)
Gerekirse	1	1	2 (% 3)

- Derginizde yazı red yüzdesi ortalaması nedir ? sorusuna verilen yanıtlar:

Yazı RED oranı	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam
% 3	2		2
% 5	1	2	3
% 10	8	4	12
% 12	1	4	5
% 15	4	1	5
% 17	1		1
% 18	3		3
% 20	13	5	18
% 21.1	1		1
% 22	2		2
% 25	2	2	4
% 30	4		4
% 33	1	2	3
% 42	1	1	2
Değişiyor	1	1	2

- Derginizde yazı tipine göre (araştırma, olgu sunumu, derleme) guruplama yapılıyor mu ? sorusuna gelen yanıtlar şu şekildedir:

	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Evet yapılıyor	43	17	60 (% 89.5)
Hayır yapılmıyor	2	5	7 (% 10.5)

- Dergide danışman raporlarının saklanma süresi nedir ? sorusunun yanıtları:

Saklama süresi	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam (%)
En az 2yıl	1	3	4 (% 6)
3 yıl	1	4	5 (% 7.5)
5 yıl	32	9	41 (% 61)
8 yıl	1		1 (% 1.5)
Süresiz saklanacak	10	6	16 (%24)

- Dergi için özel sekreteryanız var mı ? sorusuna verilen yanıtlar şu şekilde verilmektedir:

	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam (%)
Evet	29	16	45 (% 67)
Hayır	16	6	22 (% 33)

- Derginizde özetler yayın dili dışında hangi dilde veriliyor? sorusuna bir dergi sadece Türkçe yanıtını verirken diğer yanıtlar İngilizce şeklindedir.

- Kaynakların veriliş şekli nasıldır ? sorusuna ise yanıtlar:

	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam
Alfabetik sıra	5	3	8
Metin içinde geçiş sırası	40	19	59

- Derginizde kaynaklarda ulusal dergilerin verilmesinin özendirilmesi için herhangi bir uyarı yer alıyor mu ? sorusunun yanıtları aşağıdaki şekildedir:

	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam
Evet	16	8	24
Hayır	28	14	42
Editöryel yazıda öneri	1		1

- Yıllık Dizinler hangi şekilde veriliyor? sorusu farklı şekillerde yanıt bulmaktadır:

Yılın son sayısında
Anahtar sözcüklerle
İçindekiler şeklinde
Konu dizini olarak
Yazar isimleriyle....

- Derginizde kaç sayı bir cilt olarak hesaplanıyor. Bu sayı bir yıla denk düşüyor mu ? sorusuna bir dergi dışında tüm dergiler evet yanıtını vermiştir.

- Derginize reklam alıyor musunuz ? sorusu karşısında şu yanıtlar verilmektedir:

	Dizinlenen	Dizin Dışı	Toplam
Evet	34	12	46
Hayır	11	10	21

- Reklam alıyorsanız bunları nerelerde yayınlıyorsunuz ? sorusuna verilen yanıtlar aşağıdaki tablodaki gibidir:

Reklam yeri	Dizinlenen	D.Dışı	Toplam
Başta	17	5	22
Sonda	16	5	21
Makaleler arasında	11	8	19
Yazılar içinde	3		3
Kapaklarda	22	10	32
Bağımsız sayfalara	1		1
Elektronik dergi tipi	1		1

- Derginizin dağıtımını nasıl yapıyor? sorusuna verilen yanıtlar ise şu şekilde verilmektedir:

Ücretli, satılıyor
Üyelere ücretsiz.
Abone sistemi var
Ücretsiz dağıtım
Çevrim içi ücretsiz

Tartışma :

Ülkemizde sağlık alanda ilk süreli yayın 1849' lardaki Vekayı Tıbbiye'ye uzanır. 155 yılda geldiğimiz nokta oldukça yüz güldürücüdür. Ancak yeterli değildir. Her süreli yayın kendi kendini değerlendiren otokritikler yapmalıdır. Bunların dışında süreli yayınlara toplu bakış anlamı taşıyan genel değerlendirme çalışmalarına da gerek duyulacaktır. İşte bu nedenle çeşitli çalışmalarla süreli yayınlarımız konu edilerek gelişmeler değerlendirilmiştir. Bu konuda Özsoylu, Kazancıgil-Solok, Kutluk-Yarış, Kayar, Kozak ve Küyük'ün çalışmaları sayılabilir. Bu araştırmacılar çeşitli çalışmalarla Sağlık alanındaki dergilerimizi bibliyografik açıdan değerlendirerek rehber, katalog anlamında çalışmalar ortaya çıkarmışlardır.

Türk Tıp Dizini Kurulu olarak 1994 yılından bugüne sürdürdüğümüz çalışmalarda da ana konumuz sağlık alanındaki süreli yayınlar olmuştur. Türk Tıp Dizini oluşumunun temel felsefesi olarak ülkemiz sağlık yayıncılığında kalite ve bilimselliği ön planda tutarak sağlık araştırmalarının artışını hedeflemiştir. Ancak bu işlevini yerine getirirken bile ülkemizin tüm dergilerine ulaşamaması nedeniyle olumsuz eleştiriye uğramıştır. Bu nedenlerle süreli yayınlarla kurul arasındaki iletişimi sağlamak ve süreli yayınların editöryel ve değerlendirme işlemleri ve işleyişleri açısından temel bazı bilgileri edinmek amacıyla ULAKBİM'e ulaşan sağlık süreli yayınlarının editör veya yayın kurulları ile yazışarak iletişimi arttırmak ve süreli yayınları değerlendirmek düşüncesi ile bir anket formu hazırlanması gerekti.

Anket Sonuçları

Anket formu gönderilen 118 süreli yayınımdan sadece 67'sinden yanıt alınabildi. Yazışma konusunda eksiklik veya sekreteryal yetersizlik ve güncel adres problemleri de neden olarak düşünülebilecek konular arasında sayıldı.

Süreli yayınların sanal ortamlarda (İnternet'de ve elektronik-optik veri tabanlarında) daha fazla ve tam içerik ile yer almaya başladıklarını görmek olumlu bir saptama olacaktır.

İlk basım tarihleri açısından incelendiğinde dizinlenen dergilerin göreceli olarak daha eski tarihlerde yayın yaşamına başlamış dergiler oldukları saptanmıştır. Anket gönderen en eski dizinlenen dergi 1953 yılında yayın hayatına başlayan Tüberküloz ve Toraks dergisidir.

Yayın dili açısından sadece dört dergi yayın dilini İngilizce olarak bildirmektedir. Bunlardan bazılarının Türkçe'ye özet olarak bile olsa yer vermediğini gözlemlenmektedir.

Yayın periyodisitesi çoğunlukla yılda 4 veya 3 sayı olarak belirlenmiştir.

Sürelî yayınlarımızın % 86'sı her ne kadar ULAKBİM'e geç ulaştırılsa da zamanında basıldıklarını bildirmektedirler. Ekonomik gelişmeler ve yaşanan gecikmeler bu konuda iyimserliği uzak tutmaktadır.

Sürelî yayınlarımızın büyük bir bölümünü Dernek ve Vakıflar ile Fakülte Anabilim Dalları basmaktadır.

Sürelî yayınlarımızın basım adedi genellikle 500' ün altında olmaktadır. Reklam alan ve ücretsiz dağıtılan yayınlarda bu sayı yükselmektedir.

Ülkemizde editör denilince çoğunlukla bir kişi olarak değerlendirilmektedir. Birkaç dergide bu sayı 2-4 olabilmektedir. Editörlerin editörlük sürelerinin uzunluğu dergilerin Türk Tıp Dizinine alınmalarında farklılık yaratmış olarak görünmektedir. Bu konuda anket formu gönderen dergiler içerisinde 17 yıldır editörlük yaptıklarını belirten Altan ONAT ve Emel TÜMBAY'ı isim olarak belirtmek kadırbilirlik olacaktır.

Dergiye gelen yazıların danışmanlara gitmeden önce değerlendirmeleri (iki dergi dışında) genel kabul gören bir uygulamadır. Ancak bu incelemeyi kimin yada kimlerin yapacağı konusu biraz karışıktır. Birçok araştırmacının da dikkat çektiği konu bu inceleme guruplarının adlandırılmasında gözlenmektedir. Anketimizde de çok farklı adlandırmalar görülmüştür. Yayın kurulu, editörler kurulu vb..

Bu kurulların üye sayıları çoğunlukla 10-20 gibi olmaktadır. Dizinlenen dergilerde bu sayının daha fazla olduğu gözlenmektedir.

Danışma kurulları sayısı da 10 ile 400 arasında değişmektedir. Bu sayıda dizinlenen dergilerde daha fazla olarak göze çarpmaktadır. Ancak yine de bu soruya "tüm öğretim üyeleri" ya da "pek çok" gibi yanıtlarda alınmıştır.

Danışman yada değerlendirici sayısı dizinlenen dergilerde 2-3 olarak belirlenip bu sayının üzerinde de gözlenirken, dizine alınmamış dergilerde bu sayı daha düşük olabilmektedir.

Danışmanlara değerlendirme için genellikle 20-30 gün arasında süre verilmekte ancak uygulamada danışmanların bu süre konusuna özellikle dizine alınmamış dergilerde uyamadıkları gözlenmektedir. En kısa süre konusunda verilen yanıtlar gelişen iletişim teknolojileri nedeniyle şaşırtıcı olmazken, en uzun süre olarak 10-12 ay gibi sürelerin belirtilmesi düşündürücüdür. Zamanında yanıt vermeyen, değerlendirme yapamayan danışmanlara yaptırım konusunda bir editörün " sevgi ve saygılarımı sunuyorum" şeklindeki mizahi yaklaşımı da bir hayli düşündürücü olsa gerektir.

Türkçe ve yabancı dil konusunda uzmanlara yayın künyesinde yer vermeyi düşünmeye başlamak süreli yayınlarımız konusunda olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. İstatistik uzmanının değerlendiriciler arasında bulunması da aynı bağlamda düşünülmelidir.

Yayın için sunulmuş bulunan bilimsel yayının red yüzdesi 3 ile 42 arasında değişmekte ancak ağırlık % 20 'ler de olmaktadır. Yayın red oranı ile yayının saygınlığı arasında paralellik bulanların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Süreli yayınlarımızda yazı tipine göre guruplama yapmayan dergilerimizin bulunduğu bir gerçektir. Danışman değerlendirme belgeleri ile gönderilmiş yazıların saklanması konusunda da dergilerimize ve editörlere önemli görevler düştüğü, denetlenebilmeye açık olma gereği konusunda önemli sorumlulukları olduğu ve etik dışı davranışların açıklığa kavuşturulması konusunda bunun bir zorunluluk olduğu bilinmelidir.

Dergilerimizin yazı gönderimi konusunda Dünya Sağlık Editörleri Birliği'nin normlarına uyma ve bunları açıklamaları önemli olumlu göstergelerden ve gelişmelerden olmaktadır.

Ancak bu arada az sayıda da olsa dergilerimizin reklâm konusunda yazı, makale içine reklâm almaları gibi "uygun" olmayan uygulamaları olduğu da gözlenmektedir.

Alt yapı sorunlarını çözmeye çalışan veya çözmüş dergilerimizin sadece ulusal dizinlerle sınırlı kalmayıp uluslar arası dizinlere alınma konusunda çabalar göstermeleri çok olumlu gelişmelerdir. Özellikle her derginin hedefi "Index Medicus"ta dizinlenmek olmaktadır. Son birkaç yıl içinde bu konuda bir hayli yol alınmıştır.

Dergilerimizin uluslar arası alana açılmaları bilimsel açıdan çok olumlu bir gelişme olmaktadır. Ancak bu olumlu gelişmeye karşın ulusal dergilerimizin kaynak gösterilmesi konusunda ne yazık ki aynı olumlu gelişme olmamaktadır. Dergilerimizin ancak üçte biri ulusal yayınlarımızın kaynak gösterilmesini önerebilmektedirler. Özellikle uluslar arası dizinlere alınan dergilerimizde bu oran daha da düşük olarak görülmektedir.

Sonuç olarak ulusal süreli yayınlarımızda son 10 yılda görülen olumlu gelişmeler özellikle son beş yılda oldukça büyük bir ivme kazanmıştır. Bunda akademik yükseltme kurallarından, iletişim teknolojilerinde gelişmeye ve Türk Tıp Dizininin çalışmalarına kadar pek çok faktör etkilidir. Ancak son yıllarda yurtdışı akademik dergilerin ön plana çıkarılmaya çalışılması yaşanan olumlu gelişmelere darbe vuracaktır. Bundan bundan ulusal yayıncılığımızın olumsuz etkileneceğini düşünmek hiç de garipsenmemelidir.

Teşekkür : Bu çalışmaya temel alınan Ulusal Süreli Yayın Anket Formu'nu doldurup gönderen veya gönderilmesini sağlayan tüm süreli yayın sorumlularına teşekkür ederim...

Kaynaklar

- 1- Erden A, danışmanlığa dair. Tanısal ve girişimsel Radyoloji. 2002. 8:313-315.
- 2- Klinik araştırmaların tasarım, yürütme, sunum ilkeleri ve kalite kontrolü. 01.12.1998. TTB-TÜBİTAK. Ankara
- 3- Kozak N, Türkiye akademik dergiler rehberi-2002. Detay yayıncılık. Ankara 2003.
- 4- Kozak N, Türkiye'de akademik dergiler. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık. Ed.Yılmaz.O. TÜBİTAK Matbaası.Ankara 2003. s 71-94.
- 5- Kutluk T, Yarış Y, Türkiye Tıp Dergileri kataloğu. TTB yayını Ankara 1996.
- 6- Küçük A, Türkiye'de yayınlanan sağlık bilimleri dergilerinin sayısal analizi. Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık. Ed.Yılmaz.O. TÜBİTAK Matbaası. Ankara 2003. s 57-70.
- 7- Yayın Etiđi sempozyumu. 15 Kasım 1996. Tübitak Ankara